

KURLA ja MEOSSAARE

külade ARENGUKAVA

aastateks 2010 – 2015

Kurla-Meossaare 2009

SISUKORD

EESSÕNA.....	3
1. SISSEJUHATAV KOKKUVÕTE.....	4
2. KÜLADE HETKEOLUKORD JA ÜLDINE KIRJELDUS.....	6
2.1. Külade ajalooline taust.....	6
2.2. Külade paiknemise kirjeldus.....	6
2.3. Külade elanikkond	7
2.4. Külade kultuuriliste, ajalooliste ja looduslike objektide kirjeldus.....	7
2.5. Külade majanduslike olude ja infrastruktuuri kirjeldus.....	8
2.6. Külaelanike koostöö, hing ja meelsus.....	9
2.7. Inimkapital – oskused, teave, kogemused.....	10
2.8. Olemasolevad õigusdokumendid, arengukavad, lepingud.....	10
3. KÜLADE VAJADUSED.....	12
3.1. Elulised vajadused:	12
3.2. Muud arenguvajadused:	12
4. KÜLADE TULEVIKUPILT	13
5. EELISARENDATAVAD VALDKONNAD.....	14
5.1. Arengueelistus 1: Turvalisuse tagamine külades.....	14
5.1.1. Valdkonna olulisus.....	14
5.1.2. Eesmärgid	14
5.1.3. Tegevused	14
5.2. Arengueelistus 2: Kultuuriliste, ajalooliste ja looduslike objektide säilitamine ja tähistamine. Objektide atraktiivseks muutmine.....	15
5.2.1. Valdkonna olulisus.....	15
5.2.2. Eesmärgid	15
5.2.3. Tegevused	16
5.3. Arengueelistus 3: Külainimeste kooskämiskoha ehitamine ja ühistegevus.....	17
5.3.1. Valdkonna olulisus.....	17
5.3.2. Eesmärgid	17
5.3.3. Tegevused	18
5.4. Arengueelistus 4: Jätkusuutliku ettevõtluse arendamine, töökohtade loomine	19
5.4.1. Valdkonna olulisus.....	19
5.4.2. Eesmärgid	19
5.4.3. Tegevused	20
6. ARENGUKAVA TÄITMINE JA KORRIGEERIMINE	20
7. TEGEVUSKAVA.....	21

EESSÕNA

Head Kurla ja Meossaare külade elanikud.

See on meie külade esimene ühine arengukava. Oleme selle valmimisest unistanud juba peaaegu seitse aastat. Nii pikad võivad mõnikord olla protsessid, kuid meie tahtmine on olnud järjepidev.

Vahepeal on asutatud KUME külaselts, kes aitab meie külades kohalikku elu korraldada. Tore on, et seltsi tegemistest tuntakse rõõmu ja selle liikmeskond on kasvanud.

Käesoleva arengukava koostamise eesmärk on anda meie ühistegevusele korrastatum sisu. Oleme selgitanud välja külainimeste vajadused ja seadnud järjekorda arengueelistused. Tänu teie abile ja nõusolekule on sellest sündinud meie ühine kokkulepe külade arendamiseks.

Unistuste täitumise nimel saab igaüks oma panuse anda selleks tööd tehes või kaaslast toetades. Iga mõte võib olla tähtis ja väiksemgi tegu saab olla abiks.

Meie külade paremasse tulevikku uskudes,
KUME külaseltsi juhatuse esimees Tiina Lohur

1. SISSEJUHATAV KOKKUVÕTE

Käesolev arengukava on koostatud aastateks 2010-2015, kajastades strateegiat aastani 2015 ning kolme järgneva aasta tegevuskava.

Arengukava koostamine algatati 2003. aastal külaelanike ühiskoosolekul (protokoll LISA 1). Koostatud SWOT analüüsi tulemusena nähti soovi ühiselt tegutseda: sportimisvõimalusi ja külalplatse arendada, noori tegevusse kaasata, bussiliiklust, külade välisilmet ja koostööd vallaga parandada. Võimalustena toodi välja looduslike ja kultuuriliste objektide olemasolu ning hea strateegiline asukoht. Tugevusena stabiilne elanikkond ja ühtekuuluvustunne. Paraku jäi see tegevus tookord pooleli, kuna valitud toimekonnad ei hakanud tööle ja oskusi nappis.

Osalemine Türi valla maaelu-komisjoni töös ja külaliikumise spetsialisti olemasolu vallas on andnud oskusi ja tahtmist taas külaelu arendada. 2006. aastal loodud KUME külaselts on vedanud külade ühisüritusi, hoidnud traditsioone ja teostanud hulgaliselt projekte (vt LISA 2).

Külade arengukava vajadusest on taas räägitud kolmel viimasel aastal. Peale ürituste organiseerimise ja projektide kirjutamise tahab külaselts tegeleda põhikirjajärgselt elukeskkonna parandamise ja turvalisuse tagamisega ning külade majandus-sotsiaalsele ja kultuuritaseme arengule kaasaaitamisega.

KUME külaseltsi liikmed osalesid külade arengukava koostamise koolitusel Oisus 2007. aastal, koolitaja Maiko Keskküla. Arengukava koostamisel on abiks olnud Türi valla külaliikumise spetsialist Riina Trumm.

Arenguvajaduste teadasaamiseks on küsitluslehti jaotatud külaelanikele külade kokkutulekul Kurlas 2006 (tagasi saadi 15 küsitluslehte) ja kokkutulekul Meossaares 2007 (tagasi saadi 20 küsitluslehte). KUME külaseltsi veebilehe www.kume.ee foorumis saavad kõik külaelanikud omavahel suhelda ja külaelu probleemide kohta arvamust avaldada.

14. novembril 2009. a. toimus KUME külaseltsi 3. sünnipäeva tähistamine ja külade koosolek, kus lepiti kokku, et KUME külaseltsi juhatus koordineerib külade arengukava koostamist. Koosolekul osales 37 inimest. 2009. aastal oli KUME külaseltsi kodulehel

üleval veebipõhine küsitlus: Olukorra analüüs külates (külate probleemid, vajadused, visioon, mida ette võtta). Paralleelselt toimus ka paberkanjal küsitlus neile külaelanikele, kellega arvuti teel suhelda ei saa. Vastused koondati automaatselt Exceli tabelisse, mida said näha ja kasutada arengukava koostajad. 2009. a. küsitlusel tagastati 5 küsitluslehte ja veebipõhiselt vastas 8 inimest. Kokkuvõttev tabel (LISA 3) ja eelmiste küsitluste kokkuvõtted (LISA 4) on lisatud arengukavale.

Nimetatud tegevusi koordineerisid ja tehnilise ettevalmistusega tegelesid KUME külaseltsi liikmed ning külate veebilehe administraator Erkki Teedla. Arengukava valmimisse panustas kokku 42 inimest.

Arengukava koostamise juhtgruppi kuulus 6 inimest, kes materjale töötlesid ning arengukava lõpliku valmimise eest hoolitsesid.

Käesolevat arengukava koostades on silmas peetud Türi valla arengukavas toodud eesmärke ja tegevusi, et nendega mitte vastuollu sattuda ning ühtlasi anda oma panus läbi kodukülate arendamise valla arengusse.

2. KÜLADE HETKEOLUKORD JA ÜLDINE KIRJELDUS

2. 1. Külade ajalooline taust

Kabala ümbruse külad on vanad ja asustuse ajalugu ilmselt väga pikk. Kurla ja Meossaare külade kohta on ajaloost teateid alates 15.-16. sajandist. Siin leidub ka kultusekive ja kivilalmeid.

Meossaare külas asub Kabala mõisa endiste omanike Vietinghoffide neogootistiilne matusekabel ja aed. Arvatavasti on see rajatud ja matmisi alustatud 19. saj keskel või teisel poolel.

Eriti kiirelt arenes Pilistvere ja tema lähem ümbrus 1930-ndatel aastatel, kasvas rahva üldine jõukus, arenes kiirel sammul põllumajandus, karjapidamine ja rahva üldine kultuuritase. Ühistegevusest on teada: Kabala Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu Kurla pritsijaoskond, Pilistvere Perenaiste Seltsi Kurla osakond, piimaühingud.

Kurla külast on pärit riigivanem ja Asutava Kogu esimees August Rei (1886-1963), farmakoloogiprofessor Georg Kingissepp (1898-1974) ning kultuuritegelane August Pärl.

Meossaare ja Kurla külade koolid on olnud Kabala kooli eelkäijateks. Meossaare karjamõisa valitsejamajas on elanud mööblikolleksionäär Leonhard Vene.

Kolhooside ajal oli külades arenenud põllumajanduspiirkond. Tegeleti ka loomakasvatuse ning piimatootmisega.

2.2. Külade paiknemise kirjeldus

Kurla ja Meossaare on naaberkülad, mis asuvad Järvamaa lõunaosas Türi vallas. Kaugus Türi linnast on 23 km, Kabalast 4 km. Teised lähemad keskused on Pilistvere 4 km, Võhma 9 km, Imavere 9 km, Põltsamaa 16 km, Viljandi 40 km ja Paide 35 km. Külasiid läbib Imavere-Viljandi-Nuia maantee.

Külade asendi olulised mõjud: kaugus vallakeskusest ja suurematest linnadest on põhjustanud ääremaa staatuse. Strateegiliselt on asend hea, kuna asutakse Kesk-Eestis ja külasiid läbib Paia-Viljandi maantee.

2.3. Külade elanikkond

Mõlemad külad on hajakülad. Elanike arv registri andmetel seisuga 1. jaanuar 2010 on Kurlas 47 inimest ja Meossaares 56 inimest.

Kurla küla elanike hulgas on mehi ja naisi enam-vähem samapalju. Rahvusest on enamuses eestlased (suvitajate ja majaomanike seas on ka teiste rahvuste esindajaid). Kõige rohkem on tööelisi inimesi (pooled külaelanikest), ülejäänud on pensionärid ja õpilased. Kauem kui 10 aastat on Kurlas elanud enam-vähem pooled inimesed. Hooajalisi elanikke ja suvitajaid on umbes veerand külaelanikest. Küla elanikkond on viimase paarikümne aasta jooksul üsna palju muutunud. Vanemad põliselanikud on surnud, vahepealsetel aastatel oli palju tühje talusid. Paar aastat tagasi osteti mitmed talud suvitamiseks ja ka aastaringseks elamiseks.

Meossaare külas on samuti mehi-naisi ühepalju. Rahvusest on kõik eestlased. Kolmandik on tööelisi inimesi, kolmandik pensionäre ja kolmandik on õpilased. 80% Meossaare elanikest on elanud külas kauem kui 10 aastat. Ülejäänud on uued aastaringsed elanikud ja suvitajad.

2.4. Külade kultuuriliste, ajalooliste ja looduslike objektide kirjeldus

Kurlas Imavere-Viljandi maantee kõrval paikneb 1 km pikkune ja 0,3 km laiune karstiala. Siin leidub rohkesti vettneelavaid 0,5 kuni 1 m sügavusi karstilohke. Suurim, kirde-edelasuunaline karstiorund on 80 m pikk, 30m lai ja 2 m sügav. Ühes neist asus rahvapärimuse järgi põrgusuu, kust Kalevipoeg põrgus käis. Sinna paigaldati 1992. aastal tähiskivi. Määru kaitseala ehk teisisõnu Määru karstiväli on Kurla karstialast kõige huvitavama osa. Aastast 2004 kuulub ala Määru loodusala Natura 2000 võrgustikku.

Kurla külas Umbsaare talu vastas on iidne kivikalme (muinsuskaitse tähisega).

Kurlast lõuna pool Kõo vallas on ümberkaudsetele teada Uduallikas — muistne ohverdamise paik.

Kabala kivi Kurla külas, Laaneale talu juures, Türi ja Imavere valla piiril. Kõrgus võib tal jääda kusagil kolme meetri kanti ja teist samapalju on ilmselt veel maa sees. Kunagi, kui käidi seda kivi mõõtmast, siis arvatigi ka umbkaudne kaal. Seda võrreldi umbes kümne Ikarus-bussi kaaluga. Pärit on ta nagu enamik eesti suuremaid kive jälle Soomest. Kivi on ka looduskaitse all. (Marko Kaik, 2009)

Kurla külas Türi ja Kõo valla piiril asuvad metsas looduslikud allikad ja ohvikivi. Sinna korraldavad külainimesed talvel traditsiooniliselt matka.

Meossaare külas on olulisel määral maastikku kujundanud sõja-järgne pommide lõhkamine. Kõige tähtsamaks ajaloolise väärtusega objektiks on külas Meossaare kabel, millel on oluline tähendus nii Meossaare kui ka ümberkaudsete külade inimeste jaoks. Kabeli müürid on hävimisohus. Kabeliaeda on võsastumast takistanud kolmel viimasel suvel KUME külaseltsi poolt läbiviidud korrastustalgud. Meossaare lubjaahi on vanim teadaolev nii heas korras lubjapõletusahi siinkandis.

2.5. Külade majanduslike olude ja infrastruktuuri kirjeldus

Kurlas on tööelised umbes pooled elanikest. Neist üks inimene saab tööd koduvallas, mõned on töötud ja ülejäänud töötavad mujal. Kõik Kurla küla põhikooli-ealised (4) ja lasteaia-lapsed (2) käivad koolibussiga Imaveresse.

Meossaares on tööelised kolmandik elanikest: koduvallas töötab sama palju inimesi kui mujal, on ka mõned töötud elanikud. Lähemad töökohad on Kabalas ja Imaveres. Meossaare (5) lasteaia- ja põhikooli-ealised lapsed käivad Kabalasse. Lähim raamatukogu on Kabalas.

Kurla ja Meossaare küla läbivad Tallinn-Viljandi liinil sõitvad liinibussid, millest päevas kaheksa bussi peatuvad Kurlas. Kurlani käib Imavere valla koolibuss. Reedeti peatub külades Türi-Võhma liini sõitev buss.

Paia-Viljandi-Nuia maanteega ristub Kurlas Kabala-Kurla-Pilistvere tolmuva kattega tee, mis suviti on küll heas korras, kuid talveperioodil sageli kehvasti hooldatud. Kurla küla läbib Vana Viljandi maantee on harva asfaltkattega, enamasti kruusakattega ja Kurla

kõrtsi juurest alates halva kvaliteediga. See tee (umbes 200 meetrit) viib Kurla külaplatsile.

Meossaare-Kabala külatee on kruusakattega ja sügis- ning kevadperioodil jalgrattaga ja jalgsi raskesti läbitav. Probleemiks on lahtine kruus, augud ja sügav pori.

Kauplusi külates ei ole. Autokaupluse teenust pakutakse külates ühel korral nädalas Jäätmetekogumiseks on Kurla suure kuivati juurde valla poolt paigaldatud pakendikonteiner.

Külaplatsid ega talud ei ole organiseeritult tähistatud. Sideprobleemid on külates lahendatud. Telefoniühendus on võimalik kõigi külade elanikega. Internetiühendus on olemas neil, kel selleks enestel huvi ja võimalused on.

2.6. Külaelanike koostöö, hing ja meelsus.

2003. aastal külade koosolekul läbiviidud SWOT analüüsis mainiti külaelanike ühe tugevusena ühtekuuluvustunnet ja aktiivseid noori.

Ühistegevus sai hoo sisse 2006. a. algul, kui moodustati Kurla ja Meossaare külade seltsing. Seltsingu asutajaliikmeid oli 11.

Seltsing arenes poole aastaga edasi KUME külaseltsiks (organisatsiooni tutvustus vt LISA 5). Praegu on seltsis 24 liiget, külates toimuvaid tegevusi kajastab veebileht www.kume.ee. 2008. a. pälvisid Kurla ja Meossaare külad aktiivse seltsitegevuse ja külaelanike ühistegevuse tulemusena Türi valla Aasta küla tiitli. Ühistegevuse toetamiseks on külaaktiiv teinud mitmeid projektikavandeid. Nende toel ja külarahva aktiivsel kaasalöömisel on valminud suvised kooskäimiskohad külates. Kurla küla kiigeplatši rajamist alustati 2006. aastal. Ehitatud on külakiik, suur tulease, lava, lipumastid ja jalgpalliväljak. Alustatud on kommunikatsioonide (vesi, elekter) paigaldamisega Kurla külaplatsile. Meossaare külasse ehitati kiik 2007. aastal.

Traditsioonilised on Kurla ja Meossaare külade kokkutulekud, August Rei mälestuse hoidmine, koolilõpetajate õnnitlemine, jaanipäeva tähistamine, jalgpalliturniirid, talgud külaplatside korrastamisel. Suvised ühisüritused on läbi viidud külaplatsidel, talvised kokkusaamised on toimunud Kabala rahvamajas.

KUME külaseltsi juhatuse esimees Tiina Lohur osaleb Türi valla maaelukomisjoni töös.

Koostööd tehakse valla külaliikumise spetsialisti Riina Trummiga ja Kabala teeninduspunkti juhataja Peeter Vaheojaga, teiste vallaametnikega vastavalt vajadusele. Kihelkonna tasandil on head suhted Imavere MTÜga Tahe Teha (Reima Nõmmik), Ollepa külaseltsiga (Viivika Lepp) ning Pilstvere kogudusega. Külaseltsiga on koostööd teinud ka MTÜ K. Pätsi muuseumi tegevjuht Elle Lees ja Kabala kooli ajalooõpetaja Kai Kosemaa.

2.7. Inimkapital – oskused, teave, kogemused

Külaelanike seas on mitmekesise hariduse ja kogemuste ning oskustega inimesi: õpetajaid, kultuuritöötajaid, ehitajaid, maalreid, veterinaare, loomakasvatajaid, käsitöömeistreid, puutöömehi; metsandus- ja aiandus- ning tootmis- ja korraldustöö kogemustega elanikke.

Elanikkonna vanuseline mitmekesisus on väärtus, mida peaks oskuslikult kasutama ajaloo pärandi säilitamisel ja külade traditsioonide jätkamisel. Elab veel endiseid külaelanikke, kes praegusel hetkel ei ole enam kohapeal, kuid kes võivad isikutest, sündmustest või olukordadest värvikaid lugusid rääkida. Külaseltsi kodulehele on kogunenud juba päris hea hulk koduloolist materjali.

Kurlast pärit Raivo Kaik on oma mälestuste ja elu jooksul kogunud tarkuse põhjal välja andnud mitmeid raamatuid, näiteks „Lindpriid ja teised“ (2009). Külaseltsile on ta läkitanud kirjapandud lugusid, mis räägivad külaelust ja kooliaastatest Kabalas.

Külades on päris palju noori inimesi, kes on koos üles kasvanud, mänginud ja sporti teinud. Nad on meelsasti abiks külaseltsi tegemistes, talgutel ja ehitustöödel.

2.8. Olemasolevad õigusdokumendid, arengukavad, lepingud

Käesolev arengukava on Kurla ja Meossaare külade esimene arengukava.

KUME külaseltsil on seltsi põhikiri ja asutamisleping.

Kurla ja Meossaare külaplatsid on rajatud eraisikute maadele, mis on antud lepingutega avalikuks kasutamiseks.

3. KÜLADE VAJADUSED

3.1. Elulised vajadused:

- Turvalisuse tagamine külades. Neid, kes ei ela pidevalt kohapeal, kummitab pidev sissemurdmise oht. Võimalikuks lahenduseks on liitumine naabrivalve projektiga.
- Teede korrashoid igal aastaajal. Meossaare külatee on kevadel ja sügisel väga raskesti läbitav. Vaja oleks rajada tolmuvara teekate.
- Stabiilse voolutugevuse tagamine. Tugeva tuule korral on sageli elektrikatkestuste oht, kuid kodumasinade eluiga sõltub stabiilsest voolutugevusest.
- Normaalse internetiühenduse võimaldamine. Kõu on siiski kohati väga aeglane.
- Postiside teenuse parandamine, et inimesed saaks ka Kurlas ja Meossaares kirju postitada.
- Ühiskondliku transpordi korraldamine
- Ääremaadele olulisema tähelepanu pööramine suure omavalitsuse arengus. Kui lähiümbruse suuremates külades lõpetavad tegevuse sideasutused, koolid, lasteaiad ja teised asutused, siis muutuvad meie külad sedavõrd enam ääremaaks.

3.2. Muud arenguvajadused:

- Kultuuriliste, ajalooliste ja looduslike vaatamisväärsuste/objektide säilitamine ja tähistamine. Nende atraktiivseks muutmine. Turisti, läbisõitja kui kohaliku teenuse tarbija meelitamine. Külade strateegiliselt hea asukoha ärakasutamine (Kesk-Eestis, külasid läbib Paia-Viljandi maantee).
- Internetiühendusega seltsimaja kui kooskäimiskoha ning samasse lastele ja noortele turvalise ajaveetmiskoha ehitamine. Ühistegevuse jätkamine, siduva ühisosa leidmine, üksteise abistamine. Inimeste kaasamine, nii noorte kui vanade aktiivsuse suurendamine.
- Jätkusuutliku ettevõtluse arendamine, töökohtade loomine. Investoreid leidmine
- Põliselanike osakaalu suurendamine, tühjade talude asustamine, uute noorte inimeste meelitamine küladesse.
- Külade välisilme parandamine (talude ümbruste korrastamine, postkastide väljavahetamine).

- Renoveerida küladevaheline kergliiklustee Kurlast Eistvereni, rajada küladevahelised kergliiklusteed Arkma-Meossaare-Kurla.
- Ühistranspordi küsimuste lahendamine
- Õppimine (teistelt küladelt, koolitustel, kultuuripärandit kogudes)
- Koostöö arendamine (naaberküladega, teiste mtü-dega, ettevõtjatega, vallaga jt)
- Ajaloolistele hoonetele (Kurla kõrts, Meossaare karjamõis) ja tootmishoonetele (Kurla suur kuivati, Poe laut, Tõnuri laut, Kihu laut, Meossaare laut?) rakenduse leidmine

4. KÜLADE TULEVIKUPILT

Kurla ja Meossaare külades on kujundatud kaasaegne elukeskkond, kus igas eas inimesed tunnevad rõõmu turvalisest elust, eneseteostust võimaldavast tööst, säilinud kultuuripärandist ja ühistegevusest.

5. EELISARENDAVAD VALDKONNAD

5.1. Arengueelistus 1: Turvalisuse tagamine külates

5.1.1. Valdonna olulisus

Probleemiks on ajuti kasutuses olevate elamute turvalisus röövide ja vandalismi vastu. Varastatakse ka nendest taludest, kus inimesed aastaringelt elavad. See tekitab inimestes suurt nõrdimust. Kurjategijad jäävad tabamata. Igasse majapidamisse korstnapühkija tellimine eraldi on liialt kulukas ettevõtmine. Vahel ei ole külainimestele teada ka tegutsevate korstnapühkijate kontaktid. Seetõttu on mõistlik korraldada sellist tegevust ühiselt. Oluline on kasvatada nii noorte kui vanade teadlikkust turvalisuse valdkonnas.

5.1.2. Eesmärgid

Valdkonna arengu üldeesmärk:

Kurla ja Meossaare külates on turvaline elada

Üldeesmärgi saavutamiseks keskendutakse aastatel 2010-2015 järgmiste lähieesmärkide täitmisele:

- Toimib edukas koostöö olemasolevate korrakaitsestruktuuridega.
- Külates toimib naabrivalve, piirkonnad on tähistatud.
- Külates on välja töötatud ühtne turvasüsteem, arvestades majapidamiste vajadusi.
- Majapidamiste küttekolded on heas korras.
- Inimesed oskavad käituda kriisiolukordades.

5.1.3. Tegevused

- koostöö politseiga. Naabrivalve-piirkondade väljaarendamine
- elanikkonna teadlikkuse suurendamine. Eneseabi oskusi suurendavate ja riskikäitumist vältivaid ürituste korraldamine.
- ühiselt korstnapühkija tellimine
- kontaktide loomine turvafirmadega eesmärgil uurida ühiseid valvesüsteemide paigaldamise võimalusi külates tervikuna. Projektitoetuse-võimaluste selgitamine valvesüsteemide paigaldamiseks külates.

5.2. Arengueelistus 2: Kultuuriliste, ajalooliste ja looduslike objektide säilitamine ja tähistamine. Objektide atraktiivseks muutmine.

5.2.1. Valdkonna olulisus

Külades on kultuurilisi ja ajaloolisi objekte, mis vaatamata sellele, et nad ei ole muinsuskaitse alla võetud, on olulise tähendusega külaelanike jaoks ja võiksid olla huvipakkuvad laiemale avalikkusele. Üheks selliseks objektiks on Meossaare kabel. Nagu ütleb Muinsuskaitseameti Järvamaa vaneminspektor Tiit Schvede: omal ajal toimis Eestis kohalik kaitse, mida tuleks ka tänapäeval selliste objektide puhul rakendada (Järva Teataja 29.12.2009). Meossaare kabeli lagunemine tuleb peatada ja tema ajalooline väärtus säilitada.

Külades on mitmeid huvipakkuvaid looduslikke objekte, mida atraktiivsemaks muutes saab kasutada matkaradade väärtuse mitmekesistajana.

5.2.2. Eesmärgid

Valdkonna arengu üldeesmärk:

Kabala ja Meossaare külade kultuurilised, ajaloolised ja looduslikud objektid on säilinud ja tähistatud. Külad on atraktiivseks sihtkohaks nii sise- kui välituristile.

Üldeesmärgi saavutamiseks keskendutakse aastatel 2010-2015 järgmiste lähieesmärkide täitmisele:

- Korrastatud kabeliaeda on võimalik kasutada nii kohaliku ühistevuse kui ka kontserdipaigana.
- Külades on kasutusel huvitavad matkarajad.
- Külaplatsid on heas korras ja kasutatavad hooajaliste vaba aja veetmise paikadena ning telkimisplatsidena.
- Turismiobjektide kohta käiv info on kättesaadav sise- ja välituristidele nii külaseltsi kodulehel kui Türi valla kodulehel. Toimib turismialane koostöö vastavat teenust pakkuvate organisatsioonide ja ettevõtjatega.

5.2.3. Tegevused

- Meosaare kabeli varemete lagunemise peatamine
- kabeli ümbruse haljastuse ja kiviaia korrastamine külaelanike ühistööna
- ühistegevuse ja kontserdite korraldamine kabelimäel
- matkaradade kaardistamine, objektide tähistamine, legendide koostamine
- vaatamisväärsuste ja turismiobjektide tähistamine ning juurdepääsu korrashoidmine
- koostöö turismiettevõtjatega
- kodulehe pidev täiendamine

5.3. Arengueelistus 3: Külainimeste kooskämiskoha ehitamine ja ühistegevus

5.3.1. Valdkonna olulisus

Külade ühistegevus on hoogustunud läbi seltsitegevuse, läbiviidud projektide ja korraldatud ürituste. Siiski on kõrvale jäänud inimesi, kelles on vaja ärgitada aktiivset suhtumist ja usaldust ning haarata neid kogukonna tegemistesse. Noored on olnud aktiivsed, nüüd peame mõtlema kuidas pealekasvavatele lastele tegevust pakkuda. Elus olevatelt vanematelt inimestelt tuleb koguda fotosid ja lugusid, ajaloopärandit. Mõistlik oleks meil koostööd teha ka naaberküladega. Ühistegevus on oluline kõigi arengueelistustena välja toodud valdkondade puhul.

Külaplatsid suvisteks tegevusteks on küll olemas, aga puudub koht siseruumides tegutsemiseks. Ka lastel ja noortel pole kohta, kus koos käia. Sobiva ja korrastatud hoone olemasolul saaks külamaja pakkuda ka kogukonnateenuseid. Selleks on olemas ehitis Kurla külaplatsi kõrval: umbes 100 aastat vana talukuivati, mis vajab rekonstrueerimist. Sellest peaks saama ehitada multifunktsionaalse hoone.

5.3.2. Eesmärgid

Valdkonna arengu üldeesmärk:

Külades tegutseb küladekeskus, kus toimub ühistegevus, mis tugineb kohalikule identiteedile, traditsioonidele ning kogukonna ühtsusele ja vastutustundele.

Üldeesmärgi saavutamiseks keskendutakse aastatel 2010-2015 järgmiste lähieesmärkide täitmisele:

- Vanast Kurla talukuivatist on välja ehitatud toimiv külade keskus, kus saab korraldada kogukonnateenuste ja muude teenuste pakkumist
- Külade ajalugu on välja antud trükisena
- Külade inimesed on kaasatud aktiivselt ühistegevusse
- Külade ühistegevust korraldab KUME külaselts

- Külade kodulehekülg toimib aktiivse infovahetuskohana

5.3.3. Tegevused

- traditsiooniliste ürituste jätkamine
- vana talukuivati renoveerimine ja sisustamine külade keskuseks
- lepinguliste suhete vormistamine
- kogukonnateenuste väljatöötamine ja pakkumise korraldamine
- turismiteenuste väljaarendamine
- külade ühistegevuse korraldamine (külakoosolekute, ühiste talgute, korrastustööde, koolituste, väljasõitude korraldamine)
- laste ja noorte tegevuse korraldamine (turvaliste tööde ja ajaveetmisvõimaluste pakkumine)
- külade ajaloo pärandi kogumine, uurimine ja säilitamine
- vähem aktiivsete külaelanike kaasamine tegevustesse
- teiste aktiivsete inimeste kaasamine, kes on huvitatud külade arendamisest (kunagised külaelanikud ja nende järeltulijad, kelle elukoht on mujal)
- ühistegevuse arendamine naaberküladega, kohaliku ja naaberomavalitsustega, ettevõtjatega

5.4. Arengueelistus 4: Jätkusuutliku ettevõtluse arendamine, töökohtade loomine

5.4.1. Valdkonna olulisus

Elukeskkonna parandamise kõrval vajavad Kurla ja Meossaare külade inimesed ettevõtlust ja töökohti. Külades asuvatel tootmishoonetel on olemas omanikud, kuid hoonetele on vaja leida sobiv rakendus.

Kordatehtavad looduslikud, kultuurilised ja ajaloolised paigad võivad olla tulevikus atraktiivsed turismiobjektid. Seeläbi on võimalik arendada külades turismi- ja puhkemajandust, teenindust.

Optimism, eneseusk, töötahe ja üksteise abistamine on omadused, mis on iseloomulikud mitmetele Kurla ja Meossaare külade inimestele ja usutavasti suudetaks mõningase nõu ja abi korral ettevõtlusega alustada.

Kui külades oleks töökohti, siis asuks siia elama uusi peresid ja tühjad majapidamised saaksid täidetud. On võimalik, et mõned praegused suvitajad asuvad küladesse alaliselt elama, kui siin on tööd.

5.4.2. Eesmärgid

Valdkonna arengu üldeesmärk:

Külades on arenenud konkurentsivõimeline, keskkonnasõbralik ja kohalikke ressursse väärtustav ettevõtlus

Üldeesmärgi saavutamiseks keskendutakse aastatel 2010-2015 järgmiste lähieesmärkide täitmisele:

- Külades on loodud tingimused ettevõtluseks ja piirkonda investeerimiseks
- Külade haritav maa on aktiivses kasutuses, põllumajandustootmine on spetsialiseerunud, tegeletakse ka alternatiivse põllumajandusega (töäjõumahukas väiketootmine, mahepõllundus, turismi- ja puhkemajandus, teenindus).
- Ettevõtjad teevad koostööd ja arendavad ühistegevust

5.4.3. Tegevused

- Selgitada välja olemasolev tööjõupotentsiaal ja potentsiaalsed ettevõtjad
- Kaardistada investeerimisvõimalused
- Pakkuda tühjaks jäänud talukohti, maakodusid, võimalikke tootmishooneid ja –maid investeringukataloogi abil, elavdamaks kinnisvaraarendust ja elukeskkonna kvaliteeti
- Arendada vastavate fondide ja spetsialistide toel alternatiivseid tegevusalasid

6. ARENGUKAVA TÄITMINE JA KORRIGEERIMINE

Arengukavas seatud eesmärkide elluviimist ning tegevuste teostamist jälgib MTÜ KUME külaselts. Arengukava vaadatakse üle vähemalt kord aastas seltsi juhatuse poolt ning vastuvõetud otsused kinnitatakse seltsi üldkoosolekul ja külade üldkoosolekul.

7. TEGEVUSKAVA

Aeg	Tegevus Investeeringuobjekt	Summa	Vastutaja	Allikad
2010-2013	KUME külaseltsi veebilehe haldamine, raamatupidamise korraldamine	2 100.-	E. Teedla, H. Teedla, T. Lohur, Maris Pajur	Türi VV, vabatahtlik töö
2010	Suhtlemine maanteeametiga (?), parandamiseks kirjaviga Meossaare külasildil		KUME külaseltsi juhatuse pöördumine	
2010 kevad	Liitumine naabrivalve projektiga		Tiina Lohur, MTÜ KUME külaselts	Konsultatsioon Türi VV, omavahendid, vabatahtlik töö
2010	Ühise turvasüsteemi paigaldamise võimaluste selgitamine		KUME külaselts	
2010	Kvaliteetsema interneti püsiühenduse kasutuselevõtmise selgitamine.		KUME külaselts	
2010 kevad	Tootmishoonete omanike ja potentsiaalsete ettevõtjate ümarlaua kokkukutsumine, Järvamaa arenduskeskuse kaasamine		Esmakordselt T. Lohur, jätkavad Agu Õunapuu, Jaanus Lohur, Sigrid Rajangu	
2010-2013	Meossaare külatee korrastamine, Kurla külatee kõrtsi juurest külaplatsile korrastamine		T. Lohur, M. Anvelt	
2010-2013	Koostöö kohaliku omavalitsusega vaatamisväärsete ja turismiobjektide tähistamiseks ning juurdepääsude korrashoidmiseks		T. Lohur, MTÜ KUME külaselts	Türi VV, omavahendid
2010	Materjali kogumine külade ajaloo raamatusse		Aina Lee, Jaanika Reismann	vabatahtlik töö, transpordikompensatsioon omavahenditest
2010 kevad-suvi	Kurla külaplatsi kommunikatsioonid (vesi ja elekter)	25 000.-/1 300.-/1 250.-	Jaanus Lohur, MTÜ KUME külaselts	KOP, Türi VV, vabatahtlik töö

2010 suvi-sügis	Külade heakorrastamise ja koolituste kava, konkursi juhendi väljatöötamine		H. Pajur, U. Praks	
2010-2013	Ühiste ekskursioonide korraldamine		R. Õunapuu, H. Pajur	Türi VV, KOP, KIK
2010-2013	Jaanipäeva tähistamine	4 000.-/4 600.-	MTÜ KUME külaseltsi juhatus, liikmed	Türi VV, omavahendid, vabatahtlik töö
2010-2013 nov-s	KUME külaseltsi sünnipäeva tähistamine		R. Õunapuu, MTÜ KUME külaseltsi juhatus	Türi VV, omavahendid, vabatahtlik töö
2010-2013 suvi	Korstnapühkija vajaduse selgitamine, töö tellimine, kokkuleppimine külaelanikega		T. Lohur, A. Õunapuu	
2010-2013	Projektid elanikkonna turvalisuse-alase teadlikkuse tõstmiseks		MTÜ KUME külaselts (Liis Lohur, Mare Õunapuu, Maris Pajur, Karl Õunapuu)	
2010-2013 juuli	Jalgpalliturniir	900.-/900.-	R. Voitka, MTÜ KUME külaselts	Türi VV, omavahendid, vabatahtlik töö
2010	Meossaare kabel ja kabeliaed	135 000.-/15 000.-	T. Lohur, A. ja E. Lindmäe, MTÜ KUME külaseltsi juhatus	EL Meede 3.2., Türi VV, vabatahtlik töö
2010-2013 dets	KUME jõulupostkaart	Min 400.-	H. Teedla, T. Lohur	Omavahendid, vabatahtlik töö
2010-2013	Külade heakorrastamise rakendamine		H. Pajur, U. Praks	Leader
2010-2011 talv-kevad	Istepingid ja lauad külade suursündmusteks	21 000.-/1 050.-/1 050.-	T. Lohur, E. Lindmäe, MTÜ KUME külaselts	KOP, Türi VV, vabatahtlik töö
2011-2013	Matkaradade tähistamine		U. Praks, R. Õunapuu, T. Lohur	KIK
2011-2013	Kontserdid, lavastused Meossaare kabeliaias	15-20 000.-	H. Teedla, MTÜ KUME külaselts	Rahvuskultuuri fond, Kultuurkapital, sponsorid
2011 sügis-talv	Paneme külade ajaloo raamatusse, trükise väljaandmine	25 000.-/1 300.-/1 250.-	Aina Lee, MTÜ KUME külaselts	KOP, Türi VV, vabatahtlik töö
2011	Küsitlus		T. Lohur, E. Teedla,	

talv	kogukonnateenuste vajaduste täpsemaks väljaselgitamiseks		MTÜ KUME külaselts	
2011-2012	Multifunktsionaalse külakeskuse projekteerimine ja ehitamise I järk	1 milj./100 000	T. Lohur, MTÜ KUME külaselts	EL toetus, meede 3.2, Türi Vallavalitsus, vabatahtlik töö
2012-2013	Multifunktsionaalse külakeskuse projekteerimine ja ehitamise II järk	1 milj./100 000	T. Lohur, MTÜ KUME külaselts	EL toetus, meede 3.2, Türi Vallavalitsus, vabatahtlik töö
2013	Külakeskuse sisustamine	300 000.-	MTÜ KUME külaselts	Leader

